

KNHG Voorjaarscongres 2023

Ruiken. Proeven. Doen. Historisch onderzoek met je zintuigen

13 april 2023, Openluchtmuseum, Arnhem

Hands-on sessies

Sessie 1. Hoe maak je met eenvoudige middelen een Leeuwenhoekmicroscop?

Door: Wim van Egmond (Wim van Egmond Microphotography) en Eric Jorink (Huygens Instituut en Universiteit van Leiden)

Onderwerp: Antoni van Leeuwenhoek ontdekte 350 jaar geleden hoe je een sterke microscoop kunt maken. Daarmee kon hij zien wat nog geen mens eerder had gezien. Hij zag een nieuwe microwereld en ontdekte bijvoorbeeld bacteriën, zaadcellen en bloedlichaampjes. Het maken van een nauwkeurige replica van een Leeuwenhoekmicroscop is tijdrovend. Maar hoe ver kan je komen als je maar een uurtje hebt? Microfotograaf Wim van Egmond laat zien hoe je met eenvoudige middelen micro-organismen kan laten zien. Op de wijze zoals Antoni van Leeuwenhoek dat deed, met een beetje hulp van moderne apparatuur (jouw eigen smartphone).

Locatie: Herenkamer

Max. aantal deelnemers: 20

Sessie 2. Voice on: Historisch zingen

Door: Renée Vulto (Universiteit van Utrecht) en Berend Eijkhout (zanger)

Onderwerp: Lieder spelen een grote rol in de Nederlandse geschiedenis en cultuur. Denk aan de lyriek van Hadewijch, het geuzenlied Wilhelmus, en de talloze spotliederen uit het Nederlandse revolutietijdvak. Iedereen zong er vrolijk op los. Maar hoe komen we erachter hoe dit zingen klonk? En wat maakte dat een lied bleef plakken? In deze workshop nemen liedonderzoeker Renée Vulto en bariton Berend Eijkhout u mee op een muzikale reis naar het verleden. Kom en zing mee! Muzikale kennis of vaardigheden zijn niet nodig.

Locatie: Kerkje

Max. aantal deelnemers: 40

Sessie 3. Het oventje van Boerhaave

Door: Marieke Hendriksen (Huygens Instituut en NL-Lab van de KNAW) en Ruben Verwaal (curator van de medische collectie bij het Erasmus Medisch Centrum in Rotterdam)

Onderwerp: Herman Boerhaave (1668-1738) was hoogleraar geneeskunde, botanie, en chemie aan de Universiteit Leiden. Omdat de universiteit nog geen grote labs had waar studenten konden werken, raadde Boerhaave ze aan gebruik te maken van een chemisch oventje of stoofje van hout, gestookt op turf. Daarmee konden ze thuis de experimenten die hij in zijn scheikunde-handboek beschreef uitproberen. Wetenschapshistorici Ruben Verwaal en Marieke Hendriksen gebruikten Boerhaave's instructies om zo'n oventje te maken en een experiment te doen. In deze workshop demonstreren zij het oventje en leggen ze uit wat we leren over het verleden van dit soort historische herwerkingen.

Locatie: buiten/voor de Kasteelboerderij

Max. aantal deelnemers: 20

Sessie 4. Historische neuswijzen

Door: Frank Bloem (geurkunstenaar) en Inger Leemans (Meertens Instituut en Odeuropa)

Onderwerp: Welk belang werd aan geuren en het ruiken toebedeeld in de vroegmoderne tijd? Wat kunnen we leren via de inzet van onze neus in historisch onderzoek? En: kan dat wel: historische geuren 'reconstrueren'? In deze sessie gaan we onder begeleiding van cultuurhistorica Inger Leemans en geurkunstenaar Frank Bloem aan de slag met historische geurrecepten. Deelnemers krijgen een korte introductie op geurgeschiedenis (*whiffstory*), vroegmoderne aromatherapie en (het belang van) het recreëren van historische geuren. Ondertussen gaan we aan de slag met het reconstrueren van twee vroegmoderne recepten: geurballetjes tegen de pest en welriekende vogeltjes om de kamer mee te parfumeren.

Locatie: Vlasschuur, Kasteelboerderij

Max. aantal deelnemers: 40

Sessie 5. Geurwandeling

Door: Victoria Anne Michel (Anglia Ruskin University, Cambridge)

Onderwerp: De geurwandeling is een sociaal-wetenschappelijke onderzoeksmethode die ook kan worden gebruikt als een middel om bezig te zijn met historisch olfactorisch (geurend) erfgoed. Tijdens een wandeling door het park van het Openluchtmuseum wordt aan de deelnemers gevraagd specifieke aandacht te besteden aan hun zintuiglijke omgeving en hun reukzin, en om over hun indrukken te schrijven en/of te praten. Een geur-onderzoeker begeleidt de deelnemers in dit ongewone proces van het beschrijven van zintuiglijke en olfactorische ervaringen in woorden. De voertaal van deze workshop is Engels.

Locatie: buiten/door het park van OLM

Max. aantal deelnemers: 20

Sessie 6. Hoe ruikt negentiende-eeuws donkerblauw?

Door: Jenny Boulboullé (Universiteit van Amsterdam) en Jantiene van Elk (Textielmuseum)

Onderwerp: In deze workshop verven we wol bleu foncé met een recept uit 1820. Ervaar met je handen, neus en ogen hoe blauwhout wol donkerblauw kleurt. Dit verfhout werd oorspronkelijk gewonnen in de Campeche regio in Mexico en later ook in het Caribisch gebied onder onvrijwillige en zware arbeidsomstandigheden. Tot in de achttiende eeuw werd het geraspt in het rasphuis in Amsterdam. Het recept van Pollet, een Tilburgse fabrikant van wollen stoffen, wordt bewaard in de bibliotheek van het TextielMuseum in Tilburg. Het is onderdeel van een verzameling manuscripten met negentiende-eeuwse verfrecepten.

Locatie: buiten/voor de Kasteelboerderij

Max. aantal deelnemers: 10

Sessie 7. Staphorster Stippen

Door: OLM

Onderwerp: In de jaren dertig van de vorige eeuw ontstond in Staphorst de productie van met stipwerk bedrukte stoffen. Deze techniek kreeg de naam Staphorster stipwerk. Stipjes verf worden met stempels op de stof gedrukt. Ieder stempel heeft zijn eigen kleur en als de vormen en kleuren gecombineerd worden, ontstaan er patronen. In deze workshop maken de deelnemers kennis met deze ambachtelijke druktechniek waarmee niet alleen stoffen maar ook andere materialen, zoals tafels en stoelen, versierd worden.

Locatie: Ambachtenwerkplaats

Max. aantal deelnemers: 15

Sessie 8. Houtbewerking

Door: OLM

Onderwerp: In de scheepsbouw werkten in vroeger tijden ook kinderen mee. Zij moesten de houten pennen of nagels slaan die nodig waren bij de bouw van schepen. Op de scheepswerf in het Openluchtmuseum worden nog steeds veel houten pennen geslagen, hiermee kan nog veel meer gemaakt worden. In deze workshop slaan de deelnemers niet alleen hun eigen pennen maar verwerken zij die ook in een kapstok of een tablet-standaard.

Locatie: Ambachtenwerkplaats

Max. aantal deelnemers: 10

NB: Deelnemers gaan in tweetallen aan het werk in deze workshop